

**השתקפות המגמות האנטלקטואליות בסיפורים קצרים של הספרות
העברית החדשה**

(עיון אנאליטי)

قصص عبرية قصيرة من الأدب العبري الحديث

עוזר לפרופסור ד"ר. פאיזה עבדול-אמיר אלהודיב

פקולטת השפות/מחלקת השפה העברית

فائزة عبد الامير نايف

Short Stories from Modern Hebrew Literature

Abstract

This research is about some Hebrew short stories, selected from the book (Horizon), which is presented to Arabic schools in Israel to teach Hebrew Literature. The stories are written by Two Hebrew story writers. They are Gershon Shofman (1880-1972), and Isaac Leib Perez (1852-1915). The stories are reviewed and analyzed in a way reveals the literary tendency of the two writers.

אפשר לומר שהספרות העברית המודרנית היא שער ללמוד את התרבות של החברה הישראלית והכיוון שלה, ניתוח ספרותי ואמנותי של ספרות אם הסיפור ואם הרומן או השירה מעביר התרבות העברית בעבר הקרוב או העתיד בכל נוכחותם⁽¹⁾

אין ספק כי התקופה המודרנית מלאה בייצור ספרותי עברי, שנכתב לפני 1948 או אחריה. הרבה מהייצורים בשתי תמונותיו הפיוטיות והפרוזאיות שנכתבו על ידי סופרים אשר חיו מרבית חייהם במזרח אירופה ואלה שחיו באירועים פוליטיים וחברתיים שהשפיעו על הייצור שלהם מצד אחד, והשפיעו על אחרים מצד שני. תמונות ופרוזה ייצור ספרותי מגוונות בין המחזה לרומן והסיפור הקצר.

והייצור של סיפורים קצרים ורומנים בפלסטין הוא גדול מאוד ועולה על הייצור של השירה, כי המטרה הייתה להציג את החיים על כל היבטיו, וכך היו נושאים רבים, משום שהחיים כבר תפסו בפלסטין תפקיד חשוב בפרוזה, הרי שהגילויים של החיים היהודים באירופה באו בתקופת רדיפות נאצים ומאוחר יותר משכו תשומת לב רבה. בנוסף על כן מורשתו של רומנים יהודים שנולדו וסיפורים היסטוריים קצרים⁽¹⁾.

גם יש ספרים חינוכיים עבריים נמלאים טקסטים ספרותיים: שירה ופרוזה, וכמה חוקרים מתעניינים ללמוד את הטקסטים האלה, אבל האינטרס שלהם כבר התמקד בספרים חינוכיים הנלמדים בבתי ספר עבריים.

המודלים הספרותיים העבריים נבחרו להתקדמותם של תלמידים בבתי ספר ערביים שלא קיבלו את תשומת הלב הוא ראוי לה, אבל האובייקטיביות שדורשת הגדרה ותשומת לב למודלים האלה והטבע שנבחר לקורא להכיר את האופי של הטקסטים שנלמדים בבתי ספר אלה.

בהתבסס על האמור לעיל יש להציע לי לבחור בכמה דגמים של ספר טוב הוא אופק ספר ללמד את יחידת הספרות העברית בבתי הספר הערביים למחבר סובחי עדווי שנדפס ממנו החלק הראשון ב-2003 והשלישי נדפס ב-2004 וכל חלק כולל טקסטים שיריים, אחרים פרוזאיים מהתנ"ך, מאמרים, אגדות עם וסיפורים קצרים לסופרים עבריים של התקופה המודרנית.

יש לציין שגישתו של המחבר בספר מבוסס על הגשת הטקסט הספרותי וההגדרה שנבחרה מהתוכן של הטקסט, ולאחר מכן מסתיימת בשאלות הקשורות להבנת טקסט שונה ולזהות את אוצר המילים וכינו מבחינה לשונית. המחבר לגרוס את כל זה.

אני בחרתי בקובץ של סיפורים קצרים לשני מחברים הם גרשון שופמן, ויצחק לייבוש פרץ. מייצג שונים מואר ספרותי, ואני מקווה להיות כלי מקריואנליטיים לסיפורים אלה כדי להכיר אותם ואת האופי של השיטות והרעיונות שלהם. זה סיפורים גרשון שופמן חתם ארבעה סיפורים אופציונליים שלהם:

- 1 - הסייד
- 2 - ילד זר
- 3 - בית חדש
- 4 - בנים שובבים

לפני שמדבר על הסיפור אחד מהסיפורים האלה שלא צריכים להיות הגדרה של מכתב גרשון שופמן שכולל שימושי בזיהוי הסגנון הספרותי.

שופמן (1880 - 1972) נולד בעיר אורשה אשר ברוסיה הלבנה . הוא קיבל חינוך יהודי מסורתי, אבל ידע את התרבות האירופית כתוצאה לקריאתו בספרות הרוסית. עם המגמות חדשות בספרות העברית, שהתפתחו בהשפעתם של הסופרים מנדלי מוכר ספרים ותלמידיו, נהיה שופמן בקרוב ויודע במגמות חדשות האלה⁽¹⁾.

שופמן כתב סיפורים קצרים וגם סיפורים קצרים חינוכיים, ומאמרים על הספרות והחיים. הוא פיתח את כשרונו לכתוב סיפורים קצרים. מוקדם כאשר פרסם הקובץ הראשון בשם "סיפורים וציורים" בוורשה בשנת 1902, שקיבל בקורת חיובית ועניין רב כלפי הקוראים ומבקרי הספרות⁽¹⁾.

באותה שנה הוא הצטרף לצבא הרוסי לשרת במשך כמעט שלוש שנים ונמלט בסוף לגליציה במהלך מלחמת רוסיה-יפן בשנת 1904, ונשאר שם עד 1913 כשיצא אל ווילנה. ולאחר מכן השתקע בכפר אוסטרי וחי שם עד עליית המפלגה הנאצית לשלטון והיגר לפלסטין שנת 1938 והתיישב בחיפה סופית.

במהלך שהותו בגליציה פגש בסופר יוסף חיים ברנר ו שתף פעולה עמו לפרסם כתב עת " המעורר" ופרסם בו כמה מסיפוריו ורשמיו ב-1909⁽¹⁾.

סיפורי שופמן ומאמרי ו פרסמו בכתבי עת שונים ברוסיה, פולין, גרמניה, אוסטריה, בריטניה ופלסטין. קובץ של כתביו הופיע בפעם הראשונה בארבעה חלקים ב- 1927 - 1935, ולאחר מכן במהדורה מתוקנת בארבעה חלקים 1946 - 1952. ואז להוסיף לו את החלק החמישי ב-1960⁽¹⁾ וספרות פרס ב- 1957.

היסטוריונים של הספרות העברית אומרים ששופמן הושפע בחייו מאוד. חייו עברו דרך שלושה שלבים: הראשון במהלך ראשון באורשה, שהשפיע בתרבות דתית וחילוני, והשנייה בעת שרותו בצבא הצאר ולחיות עם פליטים בגליציה ונישא עם פליטים חדשים הנמלטים מהאיום הנאצי, ושלישי בעת שהותו עם עולי פלסטין מאירופה.

והדפיס בשלב הראשון של חייו הרבה סיפורים. כל כך אנו מוצאים כיגיבורי סיפוריהם תלמידי ישיבה שהצטרפו למהפכה התרבותית, או פליטים מהמהפכה הרוסית של סוציאליזם.

גרשון שופמן נחשב מסופרי הקלאסיזם הן מבחינת הצורה והן מבחינת התוכן למרות שהנושאים של סיפוריו הם זמן נושאים חשובים השתנה נסיבות. טווח מאפיין של שופמן השיטה מדויק ומייד וקצר. והשפה היא פשוטה ושקופה, ולא להשתמש בביטויי צמיגי דמות או רטורית נחמד⁽¹⁾.

הוא לא ניסה להיות דרמטי בכתובה, כך שהדיוק של האמירה ואת העובדה שממצה משפט, הדבר הזה דחף את הסופר עברי יעקב פישמן לשווה את דבריו " הגדרות מדעיות".

הסיפורים של שופמן לא מאופי נים על ידי הנוכחות של הצומת בצורה של צומת מסורתית בסיפורים וברומנים, אבל לא שבו יש רצף אמיתי של אירועים, אלא בסדרה מהירה במידה מסוימת של מילות ומעשים שאינם קשורות בקשר ברור. הרומן מסכם רק כאשר הוא הופך להיות ברור כי דבריו ומעשים המחברים אותם זה לזה, אבל המחבר הוא יותר מאשר רק טבעות.⁽¹⁾

ואופי הנושאים של שופמן הוא חברתי - תרבותי מהווה ש מובלע בכתביו ולא ברור, והגיבורים של שופמן בדרך כלל אנשים שנידונו לרצונו וגם לדמותו מחד גיסא, ואת הכוחות הנסתרים מאידך גיסא. לפעמים נאבק נגד הכוחות הללו בזמנים אחרים התמכר אליה, ובכך להיות הגיבור פעם חיובי ושלילי שנית. גיבור ושילם - רוב הזמן - לעשות היבטים אפלים כבר חיים, והצמיד למחלה ואת הפחד של חיים ומוות, ולהפעיל בעצמו. בהתאם לכך, הוא חושב ודואג לעצמו יותר מכל דבר אחר. גם אם הוא לפעמים עושה למען הקהילה, אפילו אם זה הביא למותו מואלץ שכמה כוחות נסתרים שלא ניתן להבין את הטבע.

הוא פיתח שופמן נוף של יופי משלהם דרך המספר בסיפוריו ובכתביו המהוררים, וביקש את אותה רמה יותר מהאחרים. הוא ראה ממש בהיבטים ההומניטריים של האסתטיקה הצד החיובי של מה שנראה לפעמים לא התנהגות אנושית. יחד עם זנות וניאוף אין

טוהר ובטהרה, ובנוסף להרג והרס יש ילד בתקווה שמאירה את הבית ותמיד יש את הרוח מרפרפת מלאכית מעל האנושות או הקלות של צורות, שתמיד באים בזמן הנכון במקום הנכון⁽¹⁾.

הסיפור הראשון שבחרתי בו הוא סיפור, "כיתת הסייד"⁽¹⁾ מאופיינים, ראשון, שהופכים את הסיפורים של אותו המספר, שהוא למעשה מתאים להיות גיבור בלתי נראה להם, כי הם כללו תיאורים של ההיבטים על תנאי חיי היומיום חוו על ידי היוצר או חוו בכל יום ושבו להתמקד בסבל אנושי בעולם הזה, כי הוא מלא בטרגדיות.

פתיחת מספר סיפורים, או מספר, את הסיפור שלו מעבר יום מול מספר הבית ברחוב בפרבר מגורים, התאבד שקרה במרתף של הבית, שישב לפני כמה ימים.

"הרגשה קשה הייתה לי מדי עוברי על בית מספר 13 ברחוב מגוריי שבפרפר: במרתפו תלה את עצמו אחד הדיירים. הדבר קרה זמני ימים מספר"

המספר בתחילת זה מראה לנו ראשון של הפחד מהמוות שלו, ואהדה שלו עם דיירי הבית שבו התרחש תקרית נוספת של התאבדות. בנוסף, הוא מצביע על בחירת מס' 13 לבית של פסימיות דמות. הוא מחלק את פסימיות זו של בני אדם רבים. אנ ו לא יכולים לומר בקובץ מצורף בטוח לנתון זה בפרט טרגי תאונה בחייו של המחבר עצמו לזווג לעשות אירוע כזה נתון זה שאליו הוא מתייחס. אבל אנחנו יודעים בכל מקרה שהוא עזב גליציה לוויילנה ב-1913, אנחנו לא יודעים אם זה היה לעזוב לאחר התאונה שהתרחשה לסופר אשר חיי באותה שנה.

ואז מעביר את המספר כדי להזכיר תופעה חברתית הוא ללא ספק שהסופר חי במקום אחד או יותר בשלבים השונים של החיים, במיוחד בתקופה הראשונה שלו בכפר, סקרנותם של תושבי הכפר כדי לדעת כל מה שקורה בכפר, אומרת: **"ואז נתקהלו כאן השכנים הסקרנים לצעקת האישה והילדים"**

נראה כי המספר ברומן מותח ביקורת על תופעה חברתית זו בעת שמתאר אוכלוסיות הקהלה והוא סקרן כי הם נאספו רק כדי לראות מה קורה, ולא לתת יד או תנחומים למשפחה שנפגעה. לאופי היחסים בקהילה הכפרית נאלצו לשתף פעולה אחד לשני ולברר שכמה מהם תומכים חלק לחלק בירידת אסונות על אחד מהם. האם יכול להיות שהסופר הושפע מאופי יחסי הקהילה של העיר במשפט הזה?

אחרי שהתמונה הזאת עצובה ושליטת שניתנה על ידי המספר עוברת לתמונה האופטימית, כאילו דף חדש מהספר של חיים הגיע אחרי שהוא הפך את הדף האחרון לתאר כיצד החיים שימשיכו בבית הזה, למרות מה שקרה בו, הוא מוכן להיות יכול לקבל דיירים חדשים לאחר עזיבתו של כל הקשורים אירוע של צער התאבדות סטטי ישן וטרגדיות, הוא אומר:

"והנה היום באנחתי אנחת הקלה. בעד החלונות הפתוחים של אותו מעון ראיתי את הסייד על סולמו מחדש ומשפץ את סיח התקרה והכתלים. המשפחה האומללה עקרה אל מקום אחר, ועתה מתחדשת ומתכשרת הדירה לקראת דיירים חדשים"

מעבר זה מפסימיות שהציגה את משפחתו אשר נוגעת לאופטימיות כמו גיבור הסיפור, עם הסייד החדש אשר מתאים אתרי החיים מחדש השפעות הצער משקפות את טבעו של מספר הסיפורים מועברים כלפי הצרות של חיים מנציג יחס שלילי של חיי הראשונים ברוסיה בתקופת שרותו בצבא, או באוסטריה, כאשר הופיעה ההשפעה של הנאציזם, הגישה החיובית, שהתאפיינה במספר הסיפורים לכיוון הראשון של אירועים אלה לאחר הגירתו לפלסטין והיציבות בחיפה. אולי הסופר רצה להציג את תנאי סמלים אלה יהודים אישיים קודמים, ותקוות שלאחר מכן, לאחר הגירתם לפלסטין, ולהזדקק לברוח, שסבל ברוסיה או גרמניה.

חידוש הבית זה לא היה הסיבה היחידה רק לנוחיותו של מספר - הרומן, אבל זה לפלאו שמע הסייד שר ונושף ומילא הד הבית הריק מרהיטים בעת שעבד על סולם. שירה מנותק ושריקות מדורגות כמו מה לעשות עם כל מה שקורה סביבו... לא רק בכפר הזה, אבל בעולם כולו :

"איזו שלווה בזמירות – שריקות אלה, איזו אדישות לכל האסונות שבעולם " המחבר מוצא עכשיו שיש ההזדמנות כדי להתייחס לאסונות רבים ורעים בכל הבתים, דאגות משפחה, גירושים, מחלות, לטפל בקשיים של הבנים, מחל הדיפטריה, הורי גנובי לישון בכל בוקר הם הולכים לבית החולים והם להוטים לראות את הבן שלהם לשם מבחוח ... בגלל החלונות הגבוהים.

אבל על קצה הדרור ... דאגה מכל הסוגים, המצבים מורכבים, ההתאבדויות.

אנקורים על הכרכוב... דאגות מכל המינים, הסתבכויות התאבדויות. עד שהדירה מתרוקנת מאנשיה ומרהיטים הקודרים"

"והסייד מגדר את הטיח הישן מעל גבי הכתלים יחד עם הצרות ומזמר בתוך כך את הנגונים החרישיים שלו"

"איזו שלווה, איזו אדישות כלפי כל האסונות שבעולם"

זהו גופו של העניין, והוא מה שרצה הסופר התכוון לו, שהעולם מלא יסורים וטרגדיות, אבל החיים ממשיכים, כי ההיבטים הזוהרים הבהירים לא צריכים להיות נטושים ברגע שהנוכחות של טרגדיות כאן וצער שיש.

המספר מסיים את הסיפור שלו להזמין שלבו שבור, בכל העת ללכת לכיתה כי הוא מועבר להקשיב לשירים שלו - ושרוקתו בחלל רחב וקיבלו על מה צערם.

"לכו אל הסייד, סובלים. אז הסייד על סולמו, הקשיבו אל זמירותיו – שריקותיו בחלל הריק, רביההד – ושאתם ניחומים והרגעה"
המונח האחרון, שבו הוא להתקשר לאופטימיות הוא פילוסופיית החיים של הסופר. הוא התבונן וחי את הבעיות של בני עימו באירופה וסבל הרבה ממסע חייו המלא, אם כי במרומז מבקר את האדישות לבעיות של האנושות.

הסיפור השני של גרשון שופמן שבחרתי בו לניתוח זה הוא סיפורו של "ילד זר"⁽¹⁾, סיפורים קצרים במזמן הובחנו תופעה חברתית. אין ספק שהסופר שנמצא בקהילה. והוא שהאדם מותח ביקורת רבה של הדברים הלא נכונים שהוא רואה בחיי היום יום, אך למרות שלא האמין במהלכים בהתנהגותו לאחרים.

הסיפור מתאר משורר ומטיף יושב בחדרו וכותב תלונה נגד האדישות הבוטה של האנושות, על נושא ישן - לדבר "כל אדם בשלו", ואיך שאחד ממוקם באמצע הדרך - אבל אין מקורן שלו" על בן אדם אחד שנופל באמצע הרחוב – ואין שם איזו לב "כי כל מי שלא לשים לב רק לעצמו והקדיש תשומת לב לאי - האדם.

לכן המשורר התיישב לכתוב ומטיף האחרים, וב יקש מהם לשים לב לכמה מהאחים שלהם באנושות... שאל על הבעיות שלהם... ועוזר להם לפתור... או מזדהה איתם על החולשה של אמונתו הוא אומר: "כך ישב וכתב. ונזדעזע: קול בכי ילד עלה באוזניו מן החוץ, ששם שיחקו ילדיו. עם הקולמוס ביד רץ ויצא אליהם בהול, ושמחה גדולה תקפתו: ילד זר בוכה, ילד זר"

הנושא של הסיפור הזה הוא לא שונה בהרבה ממה שהוא רצה מועבר במשתמע על ידי אדישות סיפור קודמת כלפי הבעיות וצרות של האנושות עם זה מקיף אותנו בכל העת, אבל הסופר גדל בסיפור הזה הוא שיש רבים שמבקרים את התופעה. אבל הם מתרחקים מההתנהגות הנכונה, כי הם עם הביקורת שלהם עליו. מטיף זה לא מזדהה פחות אהדה עם הילד הקטן שבוכה בגלל זה הוא ילד מוזר, אבל חוסר האונים שמחה גדולה כשגילה שהתינוק הבוכה לא היה בנו.

המודל הזה הוא אידיאלי לסיפורים וכתבים כולם זכויות שופמן בכל מקום, חושף את הטבע ולגלה את מהותה, זה הוא מציג את ההיבטים השליליים של יצירה ושל התנהגות אנושית, אשר בקלות למתוח ביקורת על ההתנהגות הלא נכונה, אבל זה קשה לו להמשיך בהתנהגות שונה אליו, ובכן מתגברת על התנהגות חברתית על התנהגות הפרטית של בן אדם עם ידיעתו לטעות שלו.

הסיפור השלישי של סיפורי גרשון שופמן הוא "בנים שובבים"⁽¹⁾ מדבר על קבוצה של נערים שובבים שהם עייפים מהמורים בבית הספר והתושבים ברחוב בעת הזדמנויות. המספר מתחיל להזכיר את בית הספר, ולאחר מכן את התנהגותם של נערים אלה, אומר: "בית ספר למפגרים

בפרבר. התלמידים והתלמידות בשעות ההפסקות מרעישים את הרחוב ומציקים לדריים בו וגם לעוברים ושבים. פורצים לתוך גינות הבתים הסמוכים, משמידים כאן כל חלקה טובה ומשליכים אבנים אל הגדורטורות והנערות אינן טובות מהנערים!"
זהו המקרה של תלמידים אלה ברחוב כדי להבין למה אי הנוחות ונזק לרחוב ולדיירים והולכי הרגל שלה בו. ההבנה בבית הספר גורמת לבעיות קבועים למור ות ויש פרמטרים חזקים וסמכות ואכזר כדי לעצור אותם מהתנהגות זו.

"צרות רבות ורעות הם גורמים למורות. לאלה אין שום שליטה עליהם הקשים והחזקים מהן" כדי להדגים את הנערים האלה התנהגות בלתי הולמת מתפרעים בסופר ברחוב מתייחס לדוגמא לאחד וזה מה שהם עושים, אם הם ראו רכב עוברים ברחוב, הוא אומר:
"עגלה כי תעבור כאן, מיד הם נתלים מאחוריה ומתגרים בעגלון להרעימו"
אז הגיע הזמן שעבר בהעברה והחפזה:

"עגלה טעונה מלט, רתומה לשני סוסים כחוישים, גרומים, ונעצרה בבוץ"

הסופר במילים אלה מעביר את תמונת רחוב בנאמנות כפרית מלא בבץ, והוסיף את ההמשך של הסיפור החל בבנייה ועד לצומת ורוצה להעביר אותו לקורא. העגלון מנסה עגלה זזה הרבה ממקומו, קורא מפץ כוחות סוס וצורח, והצליף ללא רחמים, אך ללא היתרון של

"העגלון טרח הרבה להזיזה ממקומה, זירז את סוסיו בקול-יקולות, הצליף עליהם בלי רחמים ללא הועיל"
ואז להפתיע את עמדת כותב קורא מאותם בחורים שלא עזב את המתפרעים מכוח רעים ברחוב, אבל הם עשו בו...

"וראה זה פלא! הנערים הכרועים חשו לעזרתן, דחפו את העגלה ברוב כוח – וחילצוה"
זהו אלמנט חיובי בנפש האדם שרצוה הסופר להדגיש. יחד עם כל ההתנהגות השלילית מגיע מילדים, שנמצאו במעמקי אלמנטים עצמי חיובי, אבל לא לנהום בזמן הנכון ובמקום הנכון.

הוא מסכם את עצתו של סופר הסיפור שלו לכל בני האדם ואומר:

"היזהרו בבנים שובבים האלה, שלא עגלה אחת שלנו עוד עתידה להיחלץ על ידיהם!"
אין ספק שה סופר רוצה להראות חולי גנים צעירים אלה שבנעורים שלהם הם אלה שיבנו את העתיד.

הסיפור הרביעי הוא שכותרתו "בית חדש"⁽¹⁾, ודיבר על האדריכל הגדול שרצה לבנות בית אחרי מציאות מרה של המלחמה. זה נכון משהנושא שלבניית המלחמה הופסקה, במקרה זה עדיין נמשך עד עצם היום הזה. בכל בית יש חדר ריק וחוסר התפקיד הוא די ברור.

בכל מקרה לאחר הקדמה זו מתחיל הסופר לספר על איש. האיש הזה הלך לחפש אפילו קנה לו חתיכת השדה שלו ובנה את הבית היפה, והאידיאלי ומתאים. האדריכל שפיקח על העבודה היה של אותו גבוה מזועזע ומודע לזמן. הוא נבנה על החורבות מקווה דרך חדשה כדי להעריך שלום העולם במקום חדש... הקבלנים בונים בזהירות ורצון וצמא. כל זאת על מנת להשיג את החלום...

לאחר תום עבודה לאורך זמן, לא משקיף על הימים עד שאנשי דיור בבית. החלום היה לגור בבית עם אנשים חדשים, אידיאליסטים כמו בית ואדריכל, מנטליות פתוחה לעולם חדש של שלום וביטחון.

אבל כאן הייתה הפתעה. המספר אומר:

"עברתי על־פני החלונות הפתוחים, ולא העזתי להקשיב אל הקולות הבוקעים משם. בהיותי בטוח שכל מה שידובר כאן בבית חדש ומופלא זה. העומד לבדד בשדה, יהא למעלה מהשגתנו. והנה קלטה אוזני קול מטרונה:
.. לאחותי הייתה נדונייה עצומה בהינשאה.."

אנשים לא היו אידיאליים ואינם שונים מאנשים רגילים שמכירים אותם. כל חלומותיו של המהנדס שבנה את הבית, חלום של העולם, הולם חדש ויפה עם הבית הזה, ואנשים שהם שונים מאלה שרואים אותם סביבו נפלו על אוזניים ערלות, כי המוח הוא עדיין כפי שהיא לא משתנה על ידי זמן, ומוחות שלאחר המלחמה ממשיכות לחשוב על המלחמה ותפיסת הרכוש של אחרים. צורה זו של הולם למספר והמהנדס, אבל הסופר לא מצא ביטוי אחד מכניס את כל המרירות:

"אדריכל מסכן!"

הסופר האחר שלקח את שני הסיפורים שלו הוא יצחק לייבוש פרץ (1852-1915). סופר ומשורר ביידיש ובעברית. נולד בזמושץ' בפולין למשפחה דתית ומסורתית. ונאלץ להינשא בגיל שמונה עשר מבת אחד המשכילים. זה לא היה נישואים מאושרים, אחרי שלוש שנים בגלל קשיים כלכליים ונאלץ לעזוב את עיר הולדתו של זמושץ' כדי לחפש אמצעי מחיה. בשנת 1875 ניסה את מזלו בוורשה, שם פגש בסופר ר. א. בראודש

והחיל להשתפע בו⁽¹⁾. בשנת 1876 הוא חזר לזמושץ' והתגרש מאשתו, והחל לעריכת הדין, אשר שיפר את מעמדם החברתי וכלכלי. התחתן מ הלנה רנגלהים ב- 1878 והיתה נישואים שמחים וחי לאחר שנים בשקט ובשלווה .

במהלך השנים 1870-1878, פרץ כתב את רוב יצירותיו בפולנית , עם כמה שירים ביידיש. הוא היה לוקח יחס שלילי כלפי יידיש לפני אירועי הפוגרומים ב1881, למרות שהוא הכחיש אמירה זו לאחר מכן. אבל בשנת 1875 החל לפרסם שירים בעברית , בוורשה בשינה 1890 הוא הצטרף לקבוצה עורכת סקר סטטיסטי יהודים. הוא ביקר לשם כך בהרבה עיירות וכפרים במחוז טומאזו כדי לאסוף מידע על חיי הקהילה היהודית.

אבל זה לא היה מידע סטטיסטי בלבד , אלא כדי לאסוף את חומר הגלם לעבודתו הספרותית. זה שיקף את רשמיהם מחיפושים בעבודתו – "Bilder fun a provints – rayze" "תמונות מטיוול במחוז"

ב- 1891⁽¹⁾.

מפני שפרץ היה מהמכשילים זה מספר שפות יידיש ועברית בפירוש וחיבור זמני של היהודים ללמוד את השפות של המדינות בן הם חיים , אך עמדתו הפכה באופן חיובי יותר ליידיש לאחר 1881, ואמר שכל עוד יש שלושה מיליון יהודים שהם מבינים יידיש, השפה ראויה להיות הספרות שלה, כמו גם ביידיש והוא המשיך לכתוב בעברית פינצ'ר בשנת 1894 כרכים של שירי אהבה .

באמצע שנות התשעים של המאה התשע עשרה, פרץ נמשך אל צעד ספרות במערב אירופה, רומנטיקה והסמלית של בתי ספר אלה מודרניים הייתה השפעה משמעותית על פרץ.

בנוסף לפיתוח פרץ רצון של תיאטרון יידיש שכתב רומנים , כמו גם הצגות מציאותיות, ועם זה פרץ הוא לא היה בדיוק כמחזאי, אבל הוא טבע את חותמו על תיאטרון יידיש למרות הסיפורים קצרים שלו, שהספק והדרמטי ביותר של מחזותיו.

היסטוריוני ספרות יידיש מסכימים שפרץ מנדלי מוכר ספרים , ושלום עליכם היו המייסדים של ספרות יידיש המודרנית⁽¹⁾ פרץ העשיר את הספרות של ספרות יידיש ובעברית רומן אווטאר וסיפורים קצרים על חייהם של החסידים והציבור הרחב, ובעיקר העניים. ושני הסיפורים שבחרתי בהם להציג ולהבנה הם:

1 - "פיקדון"

סיפורו הראשון "פיקדון"⁽¹⁾, לפורטר מתגורר בעיר בקהילה היהודית בשם טוביה. טוביה היה עני ומפרנס לילדים עניים. הגיע ביום חמישי ולהפסיק בשוק כבר מהדק את בגדיו, צדדים עם חבל על כתפיו. מוכן ומזומן לשאת את העומס, לפרנסה ליום שבת- אבל אין שום דבר.

"ועמד ביום החמישי בשוק, כנפי בגדיו תחובות בחבל שעל מותניו, מוכן ומזומן לשאת משא, להשתכר ליום השבת – ואין"

זה לא היה עידוד לטוביה בהשגת פרנסה, משום שהמצב בשוק לא נותן הזדמנויות לטוביה לעבודה, עוני בשוק:

"פונה טוביה כה וכה, מאין יבא עזרו- והחנויות מסביב ריקות, הבעלים יושבים בפנים ומפקקים על השולחנות, או הולכים בטלים ומטיילים על פתחי החנויות" וכך המשיך עד למקרה באמצע היום והשמש עלתה, ולא מצא טוביה רק להעלות את עיניו לשמיים והתפללה תפילה קצרה בלב:

"רבינו – של – עולם, עשה למען סריל שלי והתינוקות, אל תעשה שבת חול..."⁽¹⁾ ברגע שהתפילות שלו עד הסוף ולקחתי את ידה של גלימתו מאחור. פנה טוביה ואם איש פנים בהירים אשכנזים, וכשהוא שאל את טוביה מה הוא יכול לעשות בשבילו, אמר לו דייג אשכנזי שברכת שבע שנים תעבור על טוביה, ולכן הוא יכול לקנות מה שהוא רוצה, את העיר ואת החנויות בשוק וכל ומה סביבו, והאפשרות שבידו. אם ארצה שם, להיות עשיר היום, ולפני שמזל השמש השוקע זורח כמו השמש בשעות היום, אבל אחרי שבע שנים, יחזור עניים, וכסבל. אם ברצונו להמשיך את השנים טובות עד שעבר את העושר והפאר של העולם המפורסם. כאן מגיע המחבר- המספר מפנה את קוראיו כדי לציין שהאיש הזה לא היה ירקות בלבד. הבחור המסכן לא האמין טוביה אמר האיש, אך הוא ענה בנימוס:

"הרפה ממני, אשכנזי חביב, ולך לך לדרכך..."

ואמרתי לו שאין לו משהו שווה ערך לזה, וזה נחמד שהוא רוצה לעשות את זה: כדי למצוא ולשכנע אותו לתת לו את היתרון להתרחק ממנו ולהגיד לו שהוא לא לוקח החלטה רק התייעץ עם אשתו, הוא הסכים, "אשכנזי". הוא אמר שהוא צריך לחכות בזמן שהולך לאשתו, טוביה. וכשהוא אמר לה מה שקרה לו אשרר ישירות ואמר:

"אתה לא שומע את הילדים ששיחקו בפלט, כי אין לנו בנסיעת חינוכם חדר, ונגרשו". טוביה חזר לצייד ואמר לו את אישורה של אשתו, והיא אמרה: "ברוך יהוה בכל יום"

"היא אומרת: ברוך ה' יום יום"⁽¹⁾

בהגיבו על זה, כי יש להם אמונה וביטחון כי הדבר החשוב כעת לשלם עבור חינוך ילדיהם. אשכנזי, אמר לו: "תן גם שם ועכשיו תלך לבית שלך הברכה מחכה לכם, ולאחר מכן החמיץ טוביה וכשהוא חזר לביתו גילה כי החול שבו הוא שיחק את הבנים הוא לא חול, אבל הוא נעלם..

השנים חלפו במהירות, ובסוף השנה השביעית של מטיף באו לדבר עם טוביה, כי באותו היום נעדר שמש, וכל העושר יטוסו כמו חלום. צדדים ונמצאו בשוק כבר הידוק עם חבל על כתפיו והוא מוכן לבצע את מה שהתכוון לבצע ופרנסה לזיעת אפיו, כמו בעבר, אמר טוביה:

"צאת, אשכנזי חביב, לבשרני, כי עברו השנים הטובות, לך והגד לסריל שלי, כי העושר והכבוד היו בידה.."

שני הלכו לביתו של טוביה החומרי ונשים בגלימות של העוני עצמו, וכשהוא סיפר לה על מטיף לשינוי הזמן לא הופתע ואף פעם לא אמר לו שהמקרה לא השתנה משום שהם לא לקחו מעט כסף, כי זה פיקדון של אלוהים, אבל ראוי יותר לחינוך ילדיהם. אכילתם, שתייתם ובגדיהם כפי שהם היו מהזיעה של המצח של טוביה. אלוהים נתן לו והלך רק כדי ללמוד תורה. אם יש אלוהים, יתברך שמו, הבעלים של הפקדת האחרון, תורת התורה וזהב הזהב שלו.

"התורה שלו והזהב שלו, ובוהבו שילמנו בעד תורתו, ולא יותר... ואם מצא, שמו יתברך, בעל-פיקדון יותר אחראי, יפקידו אצל אחרים.."⁽¹⁾

בסופו של הדבר הזה, שהוא מספר סיפור צומת מסכם את הסיפור שלושה ירוקים לא מצאו את החזקים של משפחה זו, נעלם המשפט אחרון לדון בתביעה, משום שהוא לא ימצא את הטובים ביותר לשים פיקדון ולאחר מכן ה'.

פרץ בסיפור הזה מראה לנו המקרה הראשון של הקהילות היהודיות של עניים, הסבל לא ימצא עבודה והחננויות ריקות. אין ספק שחיייו של הסופר, שהיה מסומן על ידי עוני וטיסות בין המדינות והכפרים היהודים דיווחו על הרבה יותר בזיהוי של תנאי פנסיה יהודים, אשר ציינה את החומרה של אמונתם באלוהים, כמו גם עוני קיצוני, שכן גילו את יופיו של מוסרי, כמו גם אמת רוחנית בחייו ואמונתו של אדם עני והבור הפשוט⁽¹⁾.

למרות שפרץ לא היה חסידי אבל הוא מודפס סיפוריו רעיונות ומושגים חסידיים, מנצל את זה כדי לחשוף את טבעו של פשוט היהודי.

הסיפור השני של סיפורי פרץ והגיבור שלו סבל גם פשוט וכמעט ספגו אותם מושגים כלליים שנגעו פרץ במהלך מסעותיו בין הכפרים היהודיים ועירבוב עני עם יהודים. הבנת המאמינים הפשוטים, לדאוג למשפחות שלהם, ולשתף חמוצים מתוק בהסכמה את אמונתם באלוהים שלהם ואת שביעות הרצון שלהם איתו וערכים. שומר על המצוות, ועובד במשך השבוע השלם להחיות בשבת לעמוד בדרישות של חייהם.

הסיפור שכותרתו " שלום בית " ⁽¹⁾. ולספק להם את הסופר שקולי עבודת חיים וכל מה שמקבלים פרנסה עובר ונותן אותו לאשתו ושואל את בנה על בריאותו של המטופל, והבת שלו הייתה אומרת שהיא הלכה לתפירה הקטנה נלמדת בחדר. בכל פעם שחיים נותן כסף כדי ללכת למה שמחושב ונאספו תוהה אם זה היה מספיק לדרישות של יום שבת בידיעה שתמיד יש מחסור בכסף, אבל הם מקבלים את הצחוק ואושר כל דבר, לא שמע ממנה אף מילה של מרירות בחיים שלה. כשהחיים אמרו לה אז היא אמרה:

"ובכל זאת אומרת חנה – אתה בעל נאמן ואב טוב... בעל כזה ייתן ה' לכל בנות ישראל..." ⁽¹⁾
ביום שבת חיים ישן אז הולך לבית המדרש כדי לשמוע את התורה. המורה קורא על גן עדן וגיהנום, וחיים חי בגן עדן והחלום שלו לאוכל, אבל כאשר המורה סוגר את הספר הוא מתעורר חיים מחלומו, והתפלל בלבו:

"ריבונו-שלי-עולם! תן לי רק מעט, רק משהו של גן-עדן בשבילי ובשביל אשתי ובשביל בניי" ⁽¹⁾

ואז לשים לב למשהו שלא עובד, זה הולך לגן עדן, הולך למורה לייעץ ל עסוק בתורה. אבל הוא לא לקרוא או לכתוב. המורת אומר לפרקי האבות. אבל אדם חיים היה איש בור מכל מושג, זה יהיה הזמין את המורה לקרוא תהילים. לאחר מכן יעץ לו להתפלל תשוקה. לבסוף, המורה שאל אותו על עבודתו כסבל ענ'. המורה מצא את הפתרון שמגיע אליו עם מים קרים, ומשקה את הסטודנטים הלומדים בבית המדרש. ואז פתאום הוא שאל את מורה חיים: ואשתי? המורה הסביר לו. "כאשר אדם יושב על כיסא בגן העדן, אשתו יושבת לרגליו."

כשחזר חיים הביתה לסיפר לאשתו על שיחתו עם המורה, ופתאום לבו התמלא רחמים על אשתו, וסרבו להיות אשתו לרגליו, אבל כדי להיות עם אשתו בידי ו על כיסא אחד, אין ספק שישלהם מקום:

"אני בטוח שהקדושי-ברוך-הוא יסכים לזה, בוודאי יסכים, מוכרח יהיה להסכים" ⁽¹⁾
זה המשפט האחרון בדבריו של חיים הוא סיפור ללא ספק מורכב, הוא מופיע יחס הגרוע של אדם פשוט עם האדון שלו, הוא מאמין בשופטו, ומבוטח על ידי להגיב אליו בכל מה שביקש את זה כי זה לא פחות מחסדיהם של אשתו וילדיו. ולחשוף את האמונה המוחלטת באל קרוב לאנשים האלה עניים, אשר נחשב סופר חסידי שביקש ישודרו במספר הסיפור הצליח לחלוטין בשימוש באגדות עם חומר חסידיים להביע את המחשבות ואת נקודת מבט שלו. מודל זה לשימוש בעידן חשב בתקופת ההשכלה ⁽¹⁾.

לבסוף יש לציין מחבר הספר עם מבחר טוב של טקסטים שונים של שירה ופרוזה כאחד.

מסקנות:

אחרי הצגת הסיפורים האלה וניתחם אנו מוצאים ששני הסופרים הציגו חלק מהפילוסופיה שלהם ותארו צדדים מהחברה היהודית לטפל בחלק מתופעות בצורה ביקורתית ושבחו חלק אחר.

הפילוסופיה של שופמן בסיפור הראשון נמשלה בקריאה לאופטימיות אף על פי שהוא התלווה לבעיות בני עמו באירופה וסבל רב בחייו. אבל הוא היה מבקר את הרשלנות של כמה מהאנשים כלפי הבעיות ההומניות בעת ובעונה אחת

אך בסיפור השני של גרשון שופמן היה סיפור ביקורתי מגדירה תופעה מצויה בהרבה מהחברות ותתמצה שבן האדם מחריף ומבקר את התנהגות שגיא אצל זולתו. אבל הוא באותו זמן ממשיך בחייו היום היומיים. שופמן בסיפוריו מגלה את טבעו של בן האדם ומה יש בנימוסיו מצדדים שליליים.

בקשר לסיפור השלישי של שופמן, הוא מנסה לגלה את הצד החיובי בטבע האנושי אף על פי שההתנהגות הכללית החיצונית אינו מדריך על כך. בצד כל התנהגות שלילית מובע מטעם בן האדם יש בתהומות הנפש האנושית אלמנטים חיוביים שאינם מופיעים רק בזמן המתאים.

פרץ בשני סיפוריו מציג את מצבי הקהילות היהודיות האומללות וכח אמונתם באלהים, למרות שהוא לא היה חסידי אך ששני סיפוריו מציגים הרעיונים והמושגים החסידיים תוך תאורו לגיבוריו שהיו עניים אבל מאמינים משוכנעים.

אלו צורות מחיי היהודים הפשוטים שפרץ פגש בהם וחיי בקרבם בכפרים בתקופה מתקופות חייו.

הערות שוליים:

(¹) ٦٤٧: مقدمة الدكتور زين العابدين الشيخ بدوي، الصراع العربي الإسرائيلي في الشعر العبري المعاصر،

ط1، عمان، مؤسسة الوراق، 2011.

(¹) Mayer, Waxman. A History of Jewish Literature. New York, 1960, Vol 5, p. 26

٦٤٧: حول الاتجاهات الرئيسية للأدب العبري المعاصر في إسرائيل، د. رشاد الشامي، تفكيك الصهيوني

في الأدب الإسرائيلي، القاهرة، 2003.

Encyclopedia Judaica, Jerusalem 1972, Vol 15, p. 1448. (1)

(1) نعيم عرايدي، نافذة على الأدب العبري الحديث، دار المشرق 1984، ص 53

(1) שם

Encyclopedia Judaica, Jerusalem 1972, Vol 15, p. 1448. (1)

(1) نعيم عرايدي، نافذة على الأدب العبري الحديث، دار المشرق 1984، ص

Encyclopedia Judaica, Jerusalem 1972, Vol 15, p. 1448. (1)

(1) نعيم عرايدي، نافذة على الأدب العبري الحديث، دار المشرق 1984، ص 57

(1) סבחי עדווי, אופק א', ישראל, עמ' 147

(1) שם, עמ' 153

(1) שם, עמ' 185

(1) שם, עמ' 185

Encyclopedia Judaica, Jerusalem 1972, Vol 13, p. 280 (1)

Op. cit., p. 281 (1)

Op. cit., p. 282 (1)

(1) סבחי עדווי, אופק א', ישראל, עמ' 69

(1) שם, עמ' 70

(1) שם, עמ' 71

(1) שם, עמ' 72

Encyclopedia Judaica, Jerusalem 1972, Vol 13, p. 282 (1)

(1) סבחי עדווי, אופק א', ישראל, עמ' 79

(1) שם, עמ' 81

(1) שם, עמ' 81

(1) שם, עמ' 82

(1) ראה כווני הספרות לאחר ההשכלה:

Hadkin, Modern Hebrew Literature, New York, p. 72

המקורות

1 - ד. רשاد الشامي، تفكيك الصهيونية في الأدب الإسرائيلي، القاهرة، دار الثقافة للنشر، 2003.

2 - نعيم عرايدي، نافذة على الأدب العبري الحديث، قدم الكتاب : نعمان فلاح، دار المشرق للترجمة

والنشر 1984

3 - زين العابدين متولي الشيخ بدوي، الصراع العربي الإسرائيلي في الشعر العبري المعاصر حتى نهاية

الموجة الواقعية، عمان، دار الوراق، 2010.

Hadkin, Modern Hebrew Literature, New York, - 4

- 5 - Encyclopedia Judaica, Jerusalem 1972,
- 6 - Mayer, Waxman. A History of Jewish Literature. New York, 1960, Vol 5
- 7 - סבחי עדווי, אופק- ספר לימוד ליחידת ספרות (א) בבית ספר ערבים, ישראל, 2003.
- 8 - סבחי עדווי, אופק- ספר לימוד ליחידת ספרות (א) בבית ספר ערבים, ישראל, 2004.
- 9 - דוד סגיב, מילון עברי- ערבי לשפה העברית בתזמנו. 1985.
- 10 -שלמה אלון, מילון שימושי (עברי- ערבי, ערבי- עברי) ירושלים, הוצאת ש.ז.ק, 1995

قصص عبرية قصيرة من الأدب العبري الحديث

الباحثة فائزة عبد الامير نايف

الملخص

هذا البحث يدور حول مجموعة قصص عبرية قصيرة تم اختيارها من كتاب (الافق)، الذي يدرس في وحدة الادب العبري في المدارس العربية في اسرائيل. وهذه القصص لاثنتين من كتاب القصة القصيرة في

الادب العبري الحديث، وهما جرشون شوفمان (1880-1972) واسحق لايب بيريتس (1852-1915). ولقد قمت بعرض وتحليل هذه القصص بالشكل الذي يكشف عن اسلوب الكاتبيين ونزعاتهما الادبية في اختيار افكار القصص وتصوير شخصيات الابطال. وقبل دراسة القصص المختارة عرفت بالكاتبيين واشرت الى اهم الاحداث التي مرا بها في حياتهما وانعكست في انتاجهما الادبي عامة، وفي هذه القصص بشكل خاص.